

De afsluiting en gedeeltelijke droogmaking van de Zuiderzee,

DOOR

L. C. PREY,

Kapitein der Infanterie.

(Vervolg en slot van blz. 800.)

A d 3. Zooals ook in het Wetsontwerp is toegelicht, is het moeilijk op de in dit punt gestelde vraag thans reeds een volledig antwoord te geven. In vele opzichten zal het verstandig zijn de ervaringen van dezen oorlog, volgens betrouwbare gegevens, af te wachten en eerst daarna het noodige vast te stellen. Toch betreft dit, naar onze meening, meestal de détails der uitvoering; de groote lijnen zijn wel degelijk te beoordeelen, ook zonder de hooger genoemde ervaringen af te wachten.

Vangen we hiertoe in het Noorden aan.

Van de groote belangen van het voortdurende bezit over de te bouwen sluizen bij Wieringen zoowel bij een front maken naar de Oost- als naar de westzijde, was ook de Staats-Commissie overtuigd.

Op blz. 11 van het Rapport dezer Commissie luidde het o. m.:

„Hieruit blijkt de noodzakelijkheid om de sluizen, zoowel tegen aan-
„vallen van de land-, als van de zeezijde te verdedigen en wel op zoo-
„danige wijze, dat niet alleen den vijand het gebruik daarvan ontzegd,
„maar dat gebruik ook ons gewaarborgd worde.”

Draagt men de verdediging daarvan op aan een te bouwen permanent werk, dan zal dit alléén niet in staat zijn die taak te vervullen. Het zou spoedig ingesloten zijn en dan moeten vallen. Er moet hier dus een krachtige positie worden gevormd, die niet ingesloten kan worden en dus ten allen tijde ondersteuning kan krijgen. Daartoe is evenwel de ontworpen afsluitdijk ten eenenmale ongeschikt: hierop wezen we reeds in den aanvang van deze beschouwingen.

Voorts zal het voor het behoud van die positie van belang zijn, dat de toegangen te water t.w. Vliegat en Texelsche gat zéér goed worden verdedigd; versperringen en klein marinematerieel kunnen in dit opzicht zéér veel doen.

De Staats-Commissie lichtte, ten aanzien van het bovenstaande het navolgende toe:

„Na voltooiing van den afsluitdijk en de inpolderingen zal het blijvend
„bezit van de provincie N. Holland uit een verdedigingsoogpunt van
„grootere waarde zijn dan onder de bestaande omstandigheden het geval

„is, terwijl die provincie dan tevens, méér dan thans, vanuit Friesland zal bedreigd zijn. Om deze redenen zal de uitvoering van het werk ook noodwendig moeten leiden tot een uitbreiding van de tot verdediging dier landstreek thans beschikbare levende strijdkrachten.”

Met dezen eisch kunnen we ons ten volle vereenigen, maar we voegen daar nog aan toe, dat tevens noodig zal zijn een afdoende verbetering der St. v. d. Helder en een deugdelijke versperring van het Vliegat, aangezien dit de belangrijke toegangen zijn tot de sluizen bij Wieringen.

Maar al zou dit alles tot stand zijn gebracht, dan nog achten we de kansen geenszins gunstig, omdat de ontworpen afsluitdijk noch bij een aanval uit het Oosten, noch bij een uit het Westen, langdurig te verdedigen is in verband met de daaraan verbonden, reeds vroeger aangeduide, bezwaren en voorts omdat de sluizen zelf, bij een aanval uit het Noorden te zéér bedreigd zijn gelegen.

Wat de voorzieningen aan de St v. Amsterdam betreft, deze wenschte de Staats-Commissie te beperken tot een doortrekken van het Oostfront, langs den westelijken dijk van de Z.W. inpoldering ongeveer van Edam tot nabij Monnikendam. Daartoe zouden fortten moeten worden gebouwd, terwijl polders der Z.W. inpoldering dienden te kunnen worden gefundeerd.

Hiermede zal dus eenigermate zijn tegemoet gekomen aan het verlies in weerstandsvermogen, hetwelk dit frontdeel der St. v. A. bezat, als zijnde beschermd door de Zuiderzee. Dat evenwel de bedoelde voorzieningen belangrijke kosten zullen veroorzaken, behoeft geen betoog.

Ten aanzien van den noordelijken vleugel der N.H.W.L. zegt de Staats-Commissie het volgende:

„Het bezit van Muiderberg zal voor den verdediger der St. v. Amsterdam van zéér groote waarde zijn. In den bestaanden toestand is deze hoogte van de landzijde slechts aan te vallen over de smalle strook uiterwaarden, bekend onder den naam van „de Maatlanden”, terwijl een aanval te water niet moeilijk af te weren is. Door den meerdijk van de Z.O. inpoldering op Muiden te doen aanloopen, wordt Muiderberg ook van de Noordzijde aanvalbaar hetgeen vermeden moet worden.

„Dezelfde meerdijk nadert voorts het fort Pampus op zoo geringen afstand, dat dit met vrucht door landbatterijen beschoten zou kunnen worden.

„Om deze nadeelen zooveel mogelijk te voorkomen is het noodig den meerdijk zoodanig te ontwerpen dat:

„a. de aansluiting met den vasten wal niet Westelijker plaats vinde dan bij de Oostpunt van Muiderberg,

„b. de richting van hier zoodanig gekozen worde dat het punt van

„den meerdijk hetwelk 5000 M. van de kerk van Muiderberg ligt, op „minstens 5 K.M. van het fort Pampus verwijderd zij.

„Aan deze eischen zal zonder bezwaar kunnen worden voldaan, omdat het buiten de indijking te brengen terrein bijna uitsluitend uit „zandgrond bestaat.”

Uit deze beschouwingen zou men kunnen opmaken, dat daarbij niet onder de oogen is gezien de mogelijkheid om deelen der Zuidoostelijke inpoldering, gelegen ten Noorden van Naarden, onder water te zetten of dat men de noodzakelijkheid daarvan niet aanwezig acht. Immers het is niet aan te nemen, dat men voor den aanvoer van dat vijandelijk geschut alléén in aanmerking heeft gebracht den meerdijk van de Zuidoostelijke inpoldering. Van een inundatie, als bovenbedoeld, zou evenwel ook weinig te verwachten zijn, aangezien deze door den vijand zonder eenig bezwaar en zonder dat onzerzijds daartegen maatregelen kunnen worden genomen, zou zijn te overvoeren. Het peil toch van die polders zal zijn gelegen op 4.60, 5.50 en 6.30 — A.P., terwijl het peil op het IJsselmeer dan vermoedelijk 0.40 — A.P. of hooger zal zijn.

Op die overvoerde inundatie kan de vijand dan op weinig diepgaande vaartuigen (daartoe speciaal geconstrueerd) geschut brengen tot achter den bedoelden meerdijk, nadat eerst zijn infanterie eveneens over de overvoerde inundatie naar dien dijk is aangevoerd en aldaar een beschermende stelling heeft ingenomen. We gaan n.l. van de veronderstelling uit, dat verkeer langs den dijk zelf d. w. z. van het N.O. naar het Z.W. is uitgesloten in verband met aanwezigheid van ons marine-materieel op het IJsselmeer.

Of er dus een inundatie is gesteld in het Westelijk deel der Zuidoostelijke inpoldering of niet, het naderen tot den Westelijken dijk van die inpoldering blijft den aanvaller in ieder geval mogelijk.

Heeft hij eenmaal een positie bezet, als hierboven geschetst, dan mag voorzeker de noordelijke vleugel der N.H.W.L. ernstig bedreigd heeten; een aanval op Muiden, krachtig met geschutvuur ondersteund, zal dan veel kans van slagen hebben.

Die aansluiting iets ten Oosten van Muiderberg moet dan ook absoluut onvoldoende worden geacht, en de dan geschapen configuratie van het terrein wordt voor de N.H.W.L. een gevaar, waartegen noch door fortbouw, noch door het stellen van inundatiën afdoende kan worden gewaakt. En zooals reeds hierboven werd aangeduid, dat gevaar wordt vergroot door de aanwezigheid van een belangrijk acces te water als het te maken Eemkanaal zal vormen, dat tot nabij Muiderberg toe doorloopt, dus eindigt op een afstand van nog geen 4 K.M. van Muiden.

We willen thans trachten aan te geven hoe het afsluitings- en gedeeltelijke droogmakingsplan ware te verwezenlijken met gelijktijdige oplevering van groote voordeelen uit militair oogpunt en zonder mede-

brenging van de noodzakelijkheid om groote uitgaven te doen tot het scheppen van gunstiger voorwaarden voor de landsdefensie.

In de eerste plaats dan zouden we wenschen, dat aan de noordzijde van het IJsselmeer méér wordt ingedijkt, dan volgens het plan der Staats-Commissie in het voornemen ligt. Er moet worden gevormd een breede strook gronds, welke Holland aan Friesland hecht. Op schets 2 is een en ander aangeduid. De afsluitdijk, waaraan wat afmetingen en weerstandsvermogen overigens dezelfde eischen moeten blijven gesteld, vormt dus de noordelijke begrenzing van het hier gelegen, in te polderen gebied. Na hetgeen hierboven is uiteengezet, behoeft de waarde van een aardrijkskundige gesteldheid als op schets 2 is aangegeven, geen verder betoog.

Tusschen de noordwestelijke en noordoostelijke inpoldering blijft een kanaal uitgespaard, dat de verbinding vormt tusschen IJsselmeer en de zee. De uitwateringssluizen zouden we gebouwd wenschen aan de zuidzijde van dat kanaal; zij liggen dan beschermd tegen aanvallen van uit zee en zijn tegen aanvallen van de landzijde gemakkelijker te verdedigen. Ook zonder den bouw van permanente versterkingen achten we die verdediging, zoowel tegen aanvallen uit het Westen als tegen zulke uit het Oosten, in verband met de defensieve kracht van het geschapen terrein, zeer goed uitvoerbaar.

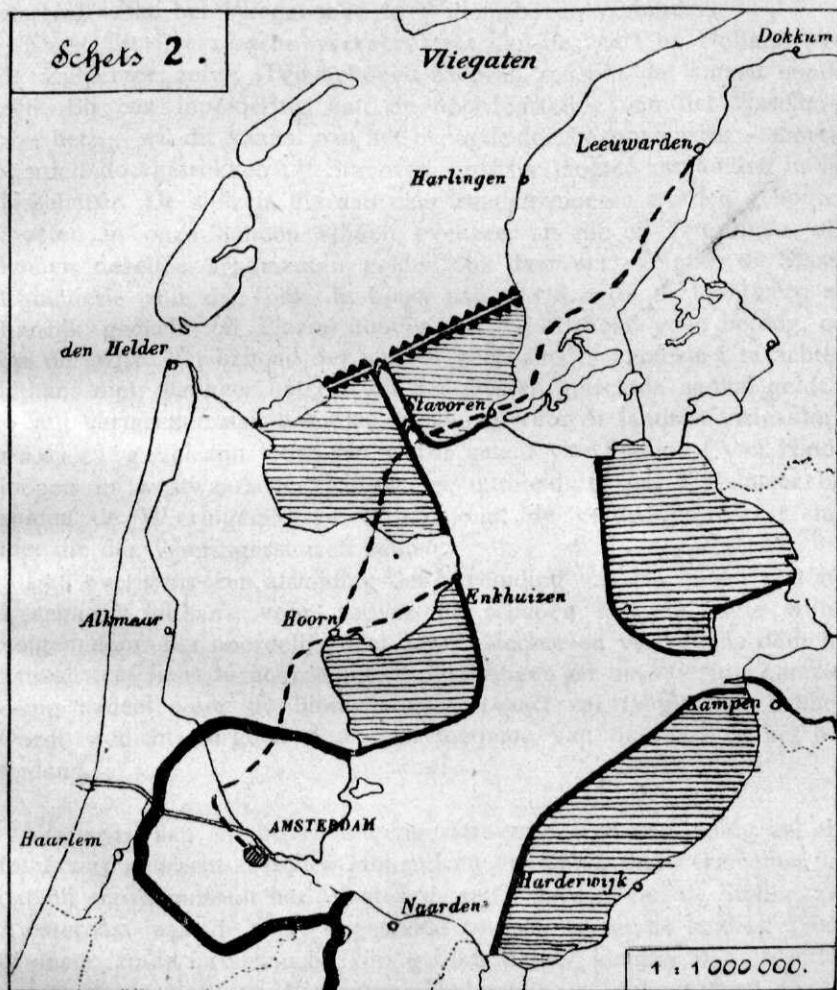
De spoorwegverbinding Holland—Friesland zou eveneens aan het zuidelijk deel dat kanaal moeten overschrijden; die verbinding is dan de kortste en zij is ongetwijfeld veel veiliger gelegen, dan de ontworpen spoorwegverbinding langs den afsluitdijk.

Op het tusschen de beide noordelijke inpolderingen uitgespaarde kanaal zullen eb en vloed zich doen gelden; de naar de zijde van dat kanaal gekeerde dijken zullen dus, ten noorden der uitwateringssluizen voldoende sterk moeten zijn om hooge vloedstanden te kunnen doorstaan. Aangezien de buitenwaterstanden in den regel veel hooger zullen zijn dan 0.40 — A.P. (peil IJsselmeer) is de uitwatering der bedoelde inpolderingen gedacht naar het IJsselmeer, naar de Zuidzijde dus.

Door de bovenbedoelde inpoldering zullen de havens van Workum en Hindeloopen worden afgesloten, behalve voor zeer kleine vaartuigen, die langs polder- en ringvaarten het IJsselmeer zullen kunnen blijven bereiken. Bij de verkaveling zou daar althans rekening mede kunnen worden gehouden. Overigens is het niet van veel beteekenis en zal de ligging aan de aan te leggen spoorlijn Sneek—Stavoren—Medemblik het gemis der vrachtvaart kunnen vergoeden.

Met Harlingen staat de zaak eenigszins anders. Zoowel naar het oordeel der Zuiderzee-vereeniging als naar dat der Staats-Commissie zou het noodig zijn, eenerzijds met het oog op de beteekenis van die plaats als haven, anderzijds voor de afwatering van Frieslands boezem, een kanaal aan te leggen van Harlingen naar Piaam, uitmondende dus in het IJsselmeer. De beteekenis van Harlingen als haven voor de noorde-

Schets 2.

lijke provinciën zetelt evenwel voornamelijk in het verkeer met Engeland en Zweden (invoer van hout; grondstoffen voor de spinnerijen, steenkolen; uitvoer van landbouwproducten en vee). Van de afsluiting der Zuiderzee zal dit verkeer geen nadeel ondervinden, aangezien het gericht is op het Zeegat van het Vlie en het niet te verwachten is, dat door de afsluiting verandering zal worden gebracht in die vaarwaters, welke het Vliegat met de Willemshaven verbinden.

Naast dit overzeesche verkeer staat dan de vaart op Holland over de Zuiderzee zelve. Ten behoeve dáárvan zou dus dat kanaal noodig zijn. Bij een inpoldering aan de noordoostzijde van het IJsselmeer zou het — wil dit kanaal aan het beoogde doel beantwoorden — moeten worden doorgetrokken tot Stavoren, en daar moeten uitmonden in het IJsselmeer. De sluizen, die dan daar zouden moeten worden gebouwd, moeten in onze handen blijven, evenzeer als die bij Wieringen; volkomen dezelfde argumenten gelden ook daarvoor. Volgens de Staats-Commissie zou dan ook de bouw van een fort (in dat ontwerp natuurlijk gedacht bij Piaam) noodig zijn. Het behoeft geen betoog, dat op die wijze het behoud der sluizen geenszins is verzekerd te achten, althans niet, wanneer het een uit het Oosten gericht aanval geldt.

Wij vermeen en dan ook, dat dit kanaal voor de landsdefensie uiterst nadeelig zal zijn tenzij het wordt geleid van Piaam of van Hinde-loopen in westwaarsche richting en uitmondt in het IJsselmeer bezuiden de Wieringersluizen. Alsdan valt de verdediging dezer sluis met die der Wieringersluizen samen.

Dat overigens een afsnijding der verbinding van Harlingen met het IJsselmeer (althans voor zoover de schepen niet de route willen volgen door het noordelijk deel der Zuiderzee en vervolgens door het kanaal tusschen de noordelijke inpolderingen en de Wieringersluizen) eenig nadeel voor de binnenlandsche vaart zal tengevolge hebben, wordt wellicht vergoed door een toename van de vaart op het buitenland.

Wanneer dan op boven uiteengezette wijze een verbinding zal zijn tot stand gebracht tusschen Holland en Friesland, dan vermeen en we, dat bij een aanval uit het Westen de ten Noorden van de Stelling van Amsterdam aan de kust opgestelde troepen, nadat de landing aldaar of meer zuidwaarts mocht zijn gelukt, zullen kunnen worden teruggenomen op de lijn Wieringen—Medemblik en dat daaraan dan de verdediging van het breede acces naar Friesland met vertrouwen kan worden opgedragen. Die troepen zullen bij hun verdedigingstaak veel steun vinden in de gesteldheid van het terrein (polderland) terwijl zij ten allen tijde uit het Oosten zullen kunnen worden versterkt.

Geldt het een aanval uit het Oosten, dan denken wij ons die taak opgedragen aan de uit de noordelijke provinciën gevormde landweerbataljons, die, nadat hun taak om de mobilisatievervoeren der militie te beschermen en de verplaatsing der gemobiliseerde eenheden (welke

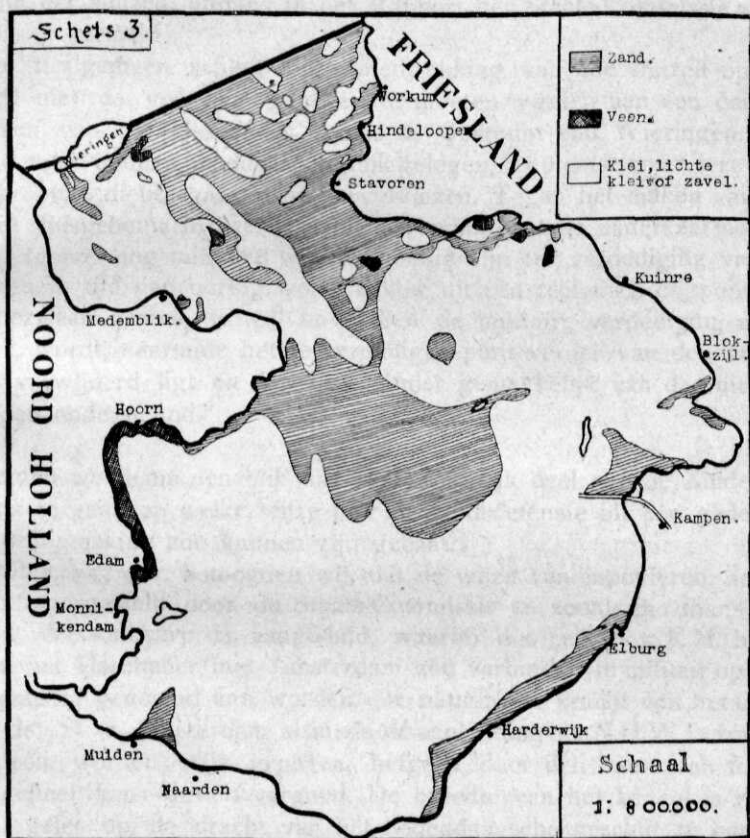
dan altijd zal moeten geschieden via de noordelijke inpolderingen, omdat dat de zekerste weg is, al is hij wat langer) te dekken, zal zijn geëindigd, teruggaan op de linie Piaam—Stavoren of zooveel meer oostwaarts als de terreinsgesteldheid mogelijk of wenschelijk maakt. (Friesche meren).

Een nadeel tegen het inpolderen van Zuiderzeebodem als op schets 2 aan de noordoostzijde is aangegeven, is, dat die bodem aldaar voor een belangrijk deel bestaat uit zand. Het spreekt nu wel van zelf, dat uit een economisch oogpunt daartegen onmiddellijk verzet is aan te teekenen. Nota No. 7 der Zuiderzee-vereeniging zegt op blz. 4 hieromtrent het navolgende:

„Bij het opmaken van een algemeen plan van indijking binnen de „ontworpen afsluiting N. Holland—Wieringen—Friesland wordt op den „voorground gesteld, dat het wenschelijk is, zoo min mogelijk zand in „te dijken.

„Wel kan zeezand worden bebouwd, doch het zal slechts „zéér geringe waarde hebben. Hoewel nu deze waarde voldoende kan „zijn om de kosten der verkaveling en het slechten der wieringen te „dekken, zoodat zeezand wanneer het eenmaal drooggemaakt is, wel in „cultuur gebracht zal kunnen worden, vooral als er gelegenheid bestaat „om bevoeiing toe te passen, zoo is het toch aan geen twijfel onder- „hevig, dat de waarde van zeezand te gering is, om behalve bovenge- „noemde kosten ook nog die der indijking en droogmaking goed te „maken.”

In het bovenstaande wordt dus al van eenige waarde van het zeezand gesproken; inderdaad zou het ook bevreemding wekken om, waar tegenwoordig onder de krachtige impuls van de Heide-Maatschappij de woeste gronden zienderoogen afnemen, de uitspraak te zien neergeschreven, dat aan zandgronden geen waarde moet worden toegekend. De Zuiderzee-vereeniging meent dat de kosten der indijking en droogmaking niet zouden worden goedge maakt; maar wanneer door een configuratie, als in schets 2 bedoeld de bouw van forten tot verdediging der Wieringersluizen kan achterwege blijven, de spoorwegverbinding belangrijk korter zal kunnen zijn en bovendien voor de landdefensie belangrijk gunstiger voorwaarden zullen zijn geschapen, dan vragen wij, is die indijking en droogmaking te duur gekocht? Bovendien het door ons bedoelde gedeelte bestaat niet geheel uit zeezand; er zijn nog beteekenende deelen klei, van meer of minder zwaar gehalte, en zavelgronden in aanwezig, welke deelen in vruchtbare polders zullen kunnen worden herschapen (Schets 3). Er zou hiervan dus een landchap kunnen worden gevormd, ongeveer overeenkomend met die welke men vindt o. a. in de provinciën Utrecht, Gelderland en N. Brabant, waar vruchtbare kleigronden gelegen zijn naast boschrijke streken en zandgronden. Zonder twijfel zullen bovendien voor den aanleg van wegen, vorming van dorpen, voor de slooten en tochten enz. groote stukken van

de meer zand bevattende deelen kunnen worden bestemd. Voorts zou het kanaal tusschen de beide inpolderingen beter iets meer naar het Oosten kunnen worden aangelegd, hetgeen, aangezien de sluizen dan toch meer binnenwaarts komen te liggen en niet nabij de Oostpunt van Wieringen, geen bezwaren medebrengt en het voordeel zou hebben, dat de kanaalbodem geheel uit zeezand zou bestaan en eenige goede kleistreken nog aan de westelijke inpoldering zouden kunnen worden toegevoegd. Dit schijnt ook meer overeen te komen met een gunstige ligging der sluizen, althans in het Rapport der Staats-Commissie wordt op blz. 5 vermeld:

„In 't algemeen schijnt bij samentrekking van alle sluizen op één „punt, niet de voorkeur gegeven te moeten worden aan een der uit- „hoeken van het IJsselmeer, zooals de Oostpunt van Wieringen. Een „punt meer midden in den afsluitdijk gelegen, ter plaatse waar deze door „de grootste diepte gaat, ware te verkiezen. Tegen het maken van een „groot sluisgebouw in zee, waarbij bovendien, zooals nader zal worden „aangehouden, nog militaire werken noodig zijn ter verdediging van de „sluizen in tijd van oorlog wordt echter uit een technisch oogpunt nog „al bezwaar gezien, terwijl bovendien de militaire verdediging moeilij- „lijker wordt, naarmate het te verdedigen punt verder van den vasten „wal verwijderd ligt en derhalve minder gemakkelijk van daaruit kan „worden ondersteund.”

Richten we thans den blik naar het Zuidelijk deel van de Zuiderzee om na te gaan op welke wijze hier de landsdefensie bij een gedeeltelijke droogmaking zou kunnen zijn gebaat.

Op blz. 793 e. v. betoogden wij, dat de wijze van inpolderen, zooals die is voorgesteld door de Staats-Commissie en zooals die thans ook in het Wetsontwerp is aangeduid, waarbij dus een ± 5 K.M. breed kanaal het IJsselmeer met Amsterdam zou verbinden, in militair opzicht niet gunstig genoemd kan worden. De natuurlijke kracht van het Oostfront der St. v. Amsterdam alsmede de aanleuning der N.H.W.L. zouden goeddeels worden prijs gegeven, hetgeen door den bouw van forten niet geheel kan worden vergoed. De breedte van het kanaal is reeds thans, gelet op de dracht van het hedendaagsche geschut, te gering; van een vrije vaart van Nederl. marinevaartuigen langs de noordwestzijde van dat kanaal zou reeds nu geen sprake kunnen zijn. Bovendien is het geenszins voorzichtig zich te bepalen tot een minimum grens, maar wijzer is het een ruime veiligheidsfactor in rekening te brengen, zoodat men ook in de verre toekomst van die vrije vaart zeker zal kunnen zijn.

Mede met het oog op het behoud van de deugdelijke aanleuning van den noordelijken vleugel der N.H.W.L. achten wij het gewenscht aan de Utrechtsche kust minder in te polderen en de bedijking eerst te doen aanvangen oostwaarts van de Eem. Deze rivier blijft dus zijn tegenwoordigen loop behouden doch zal, omdat zij dan uitwatert op

een meer met regelbaar peil, op dezelfde wijze in een verbeterden waterstaatkundigen toestand van de provincie Utrecht, meer speciaal van de Geldersche vallei, kunnen bijdragen, als het geval zou zijn, indien zij verlengd zou worden tot aan de Vecht, hetgeen volgens het Wetsontwerp, in de bedoeling lag.

Zooals hiervóór reeds is uiteengezet, zou deze verlenging van de Eem van geenerlei beteekenis zijn voor de inundatiën van het Noorderlijk deel der Waterlinie; integendeel zou de verlengde Eem, loopende in een richting loodrecht op het front der linie, een breed acces meer vormen, hetgeen ware te vermijden.

Wanneer dan verder aan de zuidwestelijke inpoldering een vorm werd gegeven als aangegeven op schets 2, waarbij dus het Oostfront der St. v. Amsterdam blijft gedekt door de Zuiderzee (dan IJsselmeer), terwijl de zuidoostelijke inpoldering zich minder ver noordwestwaarts uitstrekt, wordt de toestand hier van dien aard, dat en N.H.W.L. en St. v. Amsterdam zonder aanleg van permanente werken aan de zijde van het IJsselmeer afdoende beschermd blijven, terwijl bovendien een operatie van een uit het Oosten oprukkenden vijand met negeering van de N.H.W.L., rechtstreeks op Amsterdam even onwaarschijnlijk blijft als zulks thans het geval is. En dit laatste achten wij, het zij nogmaals herhaald, van het grootste belang. Alleen met Holland als achterland zullen we in staat zijn om den strijd vol te houden, zoolang als het leger weerstand kan bieden zoo noodig in afwachting van hulp van buiten. Maar opgesloten in de St. v. Amsterdam zal, door het gebrek aan hulpsbronnen en levensmiddelen, het leger den strijd spoedig moeten opgeven, terwijl de kans, dat van buitenaf hulp wordt gebracht geringer zal zijn naarmate aan onze eigen troepenmacht de vrijheid van beweging zal zijn benomen. Heeft de vijand eenmaal de St. v. Amsterdam ingesloten en heeft hij vasten voet aan de kust, dan is zijn positie ijzersterk en wordt het voor een mogendheid die om staatkundige redenen zich tegen den ondergang van Nederland zou willen verzetten, oneindig veel moeilijker om operatief in te grijpen, dan wanneer wij nog standhouden aan Oost- en Zuidzijde van de vesting Holland. Naar onze meening moeten wij dáár onze kracht zoeken. Zonder St. v. Amsterdam maar met een deugdelijke H.W.L. en een leger, dat sterk genoeg is om die linie te verdedigen en dat dus ook groot genoeg is om aan de kust tegen een vijand uit het Westen het land te beletten, achten we onze verdediging het beste gewaarborgd.

Omdat dit onze overtuiging is, en omdat de Zuiderzee bij de verdediging van de vesting Holland zoo'n belangrijke rol speelt, hebben wij het gewenscht geacht de afsluitings- en droogmakingsplannen, thans in een Wetsontwerp belichaamd, nader uit militair oogpunt te bezien.

Waar onlangs één onzer volksvertegenwoordigers in een brochure, getiteld: „Noodzakelijke legerhervorming”, o. a. zegt:

„... dat de wetten, die den grondslag leggen voor de Nederlandsche weermacht, bovenal sociale wetten zijn; sociale wetten van de

„eerste orde” en elders: „De landsverdediging is een nationale zaak van het hoogste belang”.... daartegenover staat in schrill contrast de betrekkelijk geringe aandacht, die gewijd is aan en de stiefmoederlijke behandeling die de landsverdediging ondervond bij de besprekingen, die geleid hebben tot de vorming van een plan, waarbij de aardrijkskundige gesteldheid van ons land zeer ingrijpend zal worden gewijzigd, en bij de uitvoering van welk plan de landsverdediging zoo nauw is betrokken.

Zelfs heeft de aandacht, die er dan nog uit militair oogpunt aan het ontwerp is gewijd, aan Mr. G. Vissering (in de Econ. Stat. Berichten) aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen.

„De eenige groote schaduw op het verdienstelijke ontwerp van minister Lely is (dus), dat de militaire macht het veto kan blijven uitspreken over deze onderneming op grond dat de leiders der landsverdediging het in theorie nog niet eens mochten zijn over het resultaat, dat uit de militaire lessen van dezen oorlog te trekken zal zijn. Wie zal dit resultaat met volkomen zekerheid kunnen vaststellen, nu nog bijna dagelijks nieuwe oorlogswerktuigen en oorlogsmethoden worden uitgevonden? Wie zal kunnen verklaren wanneer het tijdstip zal aanbreken, dat de militaire deskundigen eens van zin kunnen verklaren, dat zij die wetenschap voldoende hebben verkregen?

„Mag men bij eene dergelijke groote onzekerheid een zoo groot landsbelang op den achtergrond schuiven, de daad van directe krachtsversterking ten achter te stellen bij het theoretisch zoeken naar verbetering der weermiddelen van militair standpunt?

„Dat is een zeer zwakke zijde van het wetsontwerp. Moge onze Volksvertegenwoordiging, den minister in zijn schoon streven tegemoetkomend, alsnog eene betere oplossing vinden voor deze betreurenswaardige oorzaak tot verder dralen.”

Wanneer men dan naleest wat het Wetsontwerp te dien aanzien zegt, dan blijkt dat het veto, waarover Mr. Vissering het heeft, eigenlijk alléén betreft: het zich uitspreken over de kosten van de door de uitvoering van het plan noodig wordende voorzieningen in het belang der landsverdediging, en voorts ook nog „de vaststelling van de uitgebreidheid welke met het oog op de belangen der landsverdediging, aan de Zuidoostelijke inpoldering zal kunnen worden gegeven.”

Dat dus de militaire macht het veto zal kunnen uitspreken over deze onderneming (in hoeverre dit n. o. m. wenschelijk zou zijn, moge uit het voorafgegaane zijn gebleken) is dus absoluut onjuist. Men heeft er evenwel nog niet de financiële gevolgen, voor wat betreft de militaire voorzieningen, die uit het plan zouden voortvloeien, van willen vaststellen, omdat vermeend werd dat zulks, met het oog op den tegen-

woordigen oorlog, niet verstandig zou zijn. Dit moet eerst worden onderzocht en de uitslag van dat onderzoek zal moeten worden afgewacht, alvorens met de werkzaamheden zal kunnen worden begonnen. Het plan zelf echter d. w. z. de vorm waarin door de afsluiting en gedeeltelijke droogmaking de Zuiderzee zal worden gewijzigd, blijft onaangetast, behoudens wellicht eenige wijziging in de gedaante van de zuidoostelijke inpoldering. Er is dus geen sprake van het uitspreken van een veto over het verwerpen van het plan, alleen van een uitstel van de werkzaamheden. Maar zóó weinig wordt nog van sommige zijden ingezien, wat we hierboven aanhaalden, n.l. dat de landsverdediging een nationale zaak is van het hoogste belang, dat zelfs dat geringe verband, wat gebracht is tusschen het plan en de landsverdediging genoemd wordt: „een groote schaduw op het ontwerp van Minister „Lely.”

Laten we hopen, dat uitingen als deze niet zullen leiden tot een „betreurenswaardig overijlen”, waarvan zij, die aan ons Volk verantwoordelijk zullen zijn voor de wijze, waarop wellicht ooit onze weer-macht den strijd tegen den indringer zal moeten voeren, de dupe zullen zijn.